

Soiden
taloudellinen ja kulttuurinen merkitys
poronhoidossa
Kiimingin, Kollajan, Pudasjärven ja Oijärven
paliskunnissa

Annika Nyström

20.11.2012

Esityksen sisältö

- Perustietoa tutkimusalueen paliskunnista ja gradututkimuksesta
- Soiden käyttö paliskunnissa
- Soiden taloudellinen merkitys poronhoidolle
- Soiden kulttuurinen merkitys poronhoidolle
- Pähkinäntuotuksessa...

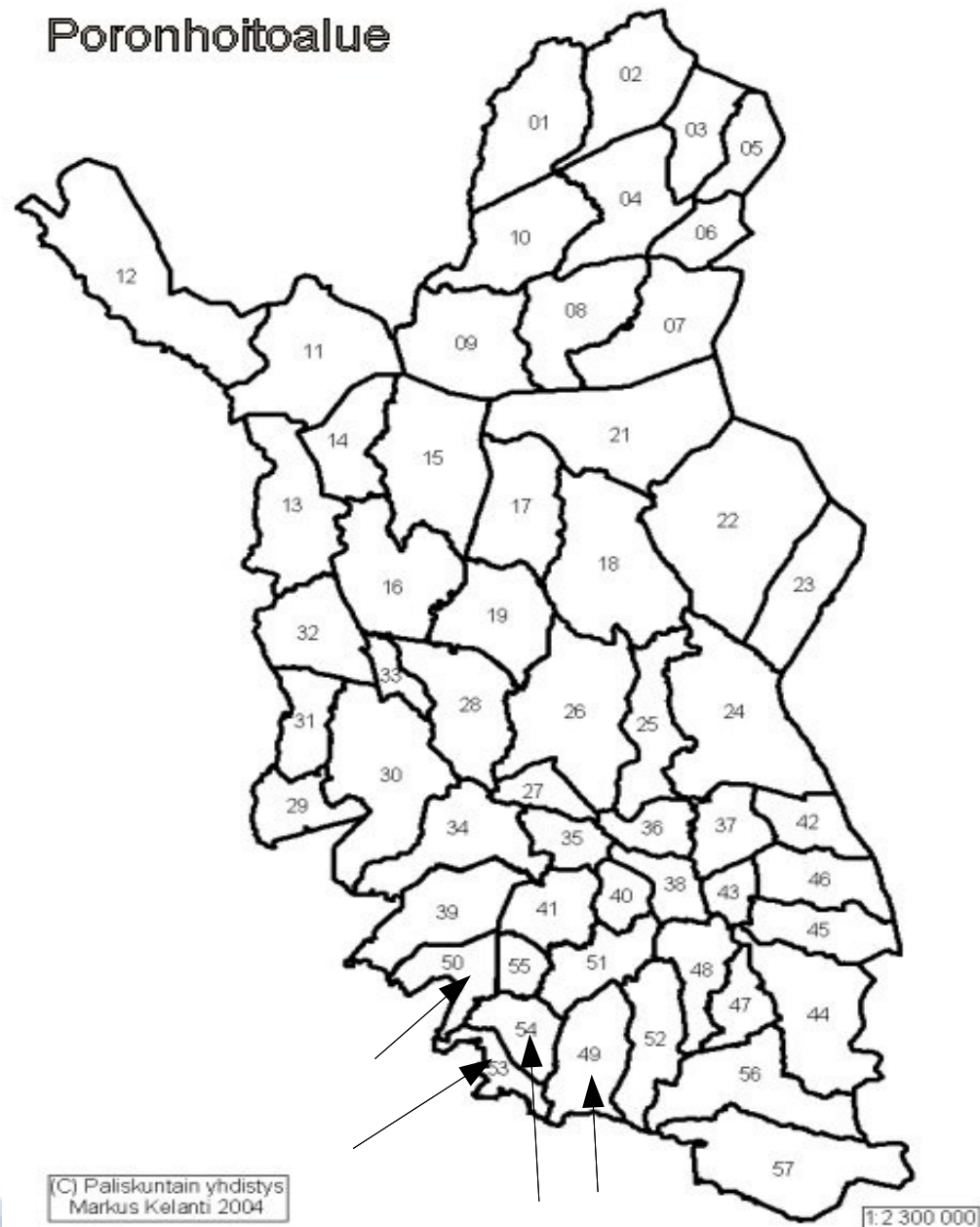
Kuva Oijärven paliskunnasta: porot porotilan pihapiirissä.

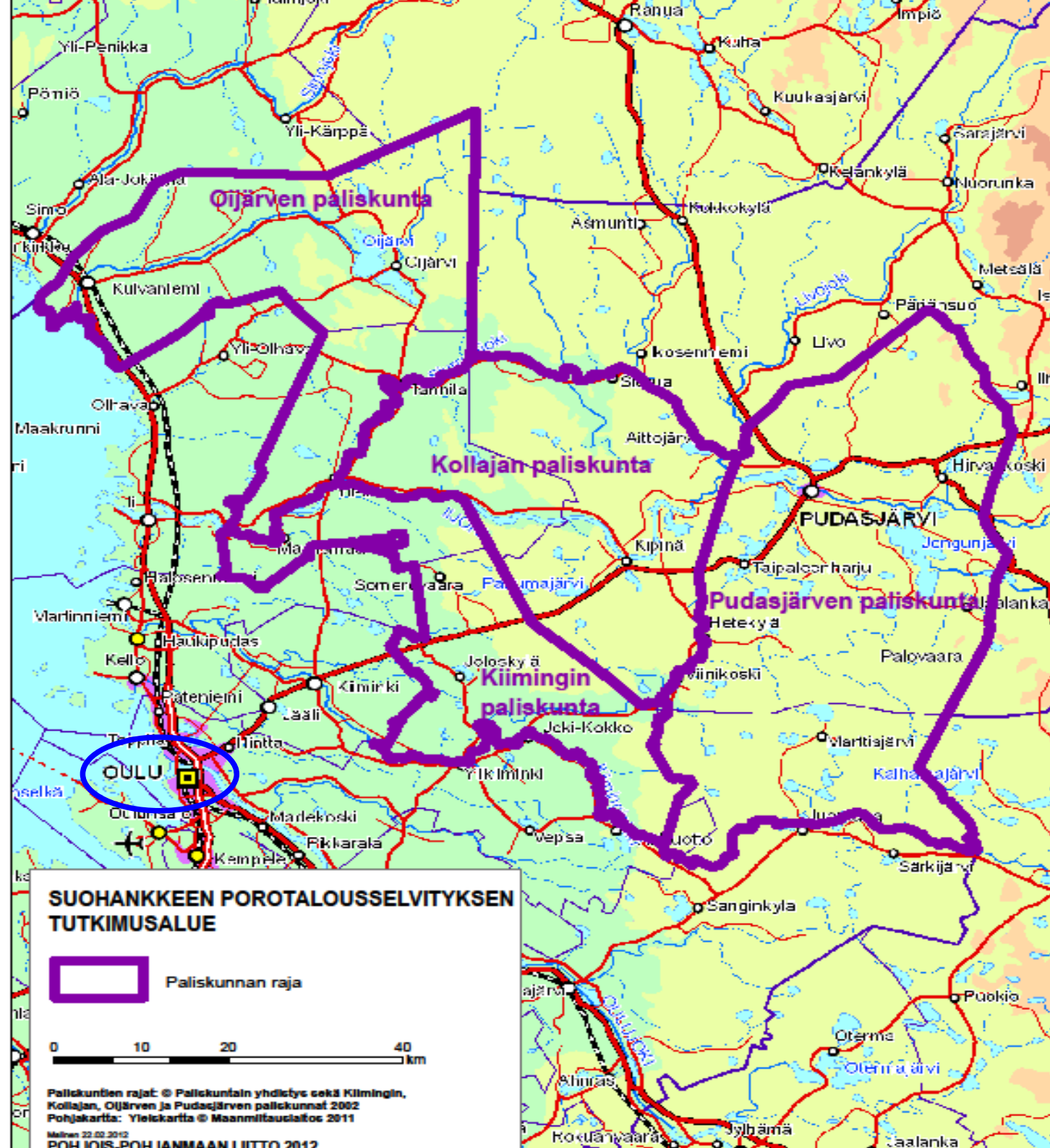
Perustietoja paliskunnista ja gradututkimuksesta

Kuvat Kiimingin paliskunnasta. Porot viettävät talven porotarhauksessa, jossa poroja ruokitaan.

Paliskuntien sijainti poronhoitoalueella

Paliskuntakohtaiset perustiedot

Paliskunta	Pinta-ala (²) (2011)	Sallittu lukuporo- määrä (2011)	Osakkaita (2009/2010)
Kiiminki	816,7	1900 *	18
Kollaja	1174,3	1900 *	71
Pudasjärvi	2036,1	2200	87
Oijärvi	1277,6	1300	84

(* = Kiimingin ja Kollajan sallittu lukuporomäärä ilmoitetaan paliskuntien yhteen laskettuna lukuporomääränä)

(Siitari 2011a; Siitari 2011b; Paliskuntain yhdistys 2011: 24).

Paliskuntien suovaltaisuus

- Tutkimusalueen paliskunnat ovat hyvin suovaltaisia. Suot muodostavat niiden pinta-alasta 56 - 64 %.
- Paliskuntien alueella on useita poronhoidolle merkittäviä soiden-suojelualueita, Natura-alueeseen kuuluvia suoalueita sekä Olvassuon luonnonpuisto.
- Suurin osa Pohjois-Pohjanmaan soista on aapasoita.

Litokairan suoalue
(ei sijaitse tutkimusalueen
paliskuntien alueella).

Paliskuntakohtaiset suoalat

Paliskunta	Suota maa- alasta (%) (1999)	Suota seutukunnan alasta (%) (2011)	Suoala yht. (km ²) (2011)
Kiiminki	56	53	437,1
Kollaja	64	59	696,4
Pudasjärvi	63	61	1229,3
Oijärvi	56	49	623,9

(Kumpula ym. 1999: 16-17; Seväkivi 2011).

Huom. Vuoden 2011 tiedot on saatu laskemalla soiden osuus paliskuntien koko pinta-alasta kun taas vuoden 1999 tiedot on saatu laskemalla soiden osuus paliskunnan maa-alasta.

Tutkimuksen tausta

Kuvat Kiimingin paliskunnasta:
Porot tarhaavat talven ajan
poronhoitajien kotitalojen pihapiirissä.

- Aineisto kerättiin laadullisin tutkimusmenetelmin kulttuuriantropologisesta näkökulmasta tammi-huhtikuussa 2011.
- Pohjois-Pohjanmaan Liitolle tehty tilaustutkimus Pohjois-Pohjanmaan ja Länsi-Kainuun suo-ohjelmahanketta varten.
- Gradututkimuksen aineisto koostuu suo-ohjelmahanketta varten tehdyistä haastatteluista.
- Gradututkimuksen yleistavoitteena oli selvittää soiden käyttöä ja merkitystä tutkimusalueen paliskuntien poronhoidossa.

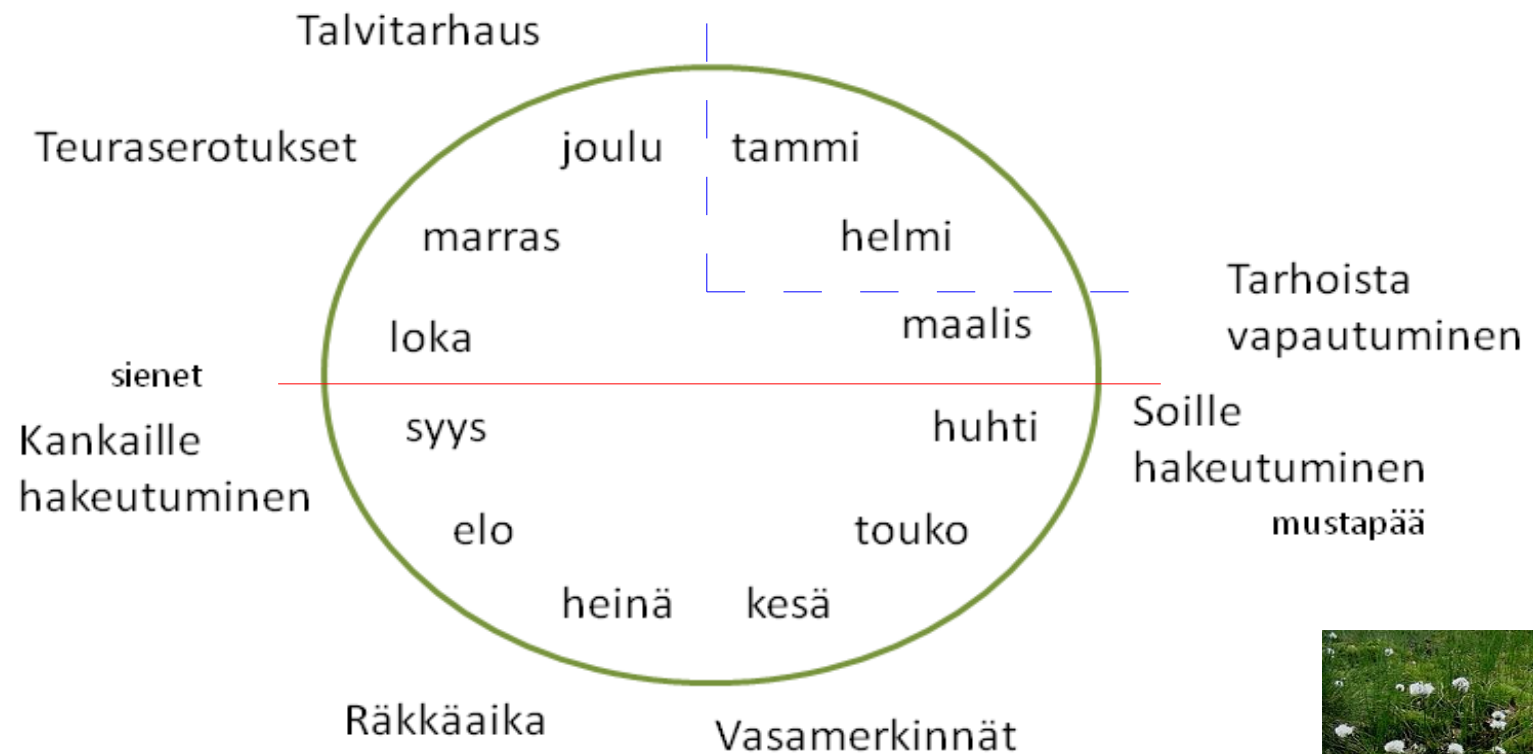
Tutkimusaineisto

- 4 poroisäntää ja 13 poronhoitajaa
- Päätoimisia 11 ja sivutoimisia 6
- 16 miestä ja yksi nainen
- 11 teemahaastattelua (yksi puhelinhaastatteluna); 6 yksilöhaastattelua ja 5 ryhmähaastattelua
- Porotilojen havainnointi haastattelujen yhteydessä
- Nauhoitettua materiaalia 10 tuntia 40 minuuttia
- Haastateltavat 25-74 vuoden ikäisiä, suurin osa 45-60-vuotiaita (keski-ikä 49 vuotta)

Ylempi kuva Kollajan paliskunnasta: teurastettujen porojen taljat ovat säilytyksessä porotilan ulko-rakennuksessa. Alempi kuva Oijärven paliskunnasta.

Soiden käytön vuodenkierto

Mustapää eli
tupasvilla. Kuva
wikipediasta.

Soiden taloudellinen merkitys

**Vasojen teuraspainon
kasvattaminen**

**Paliskuntien resurssien
säästyminen**

**Luontaisen laidunkierron
mahdollistaminen**

Suot vassojen teuraspainojen kasvattajana

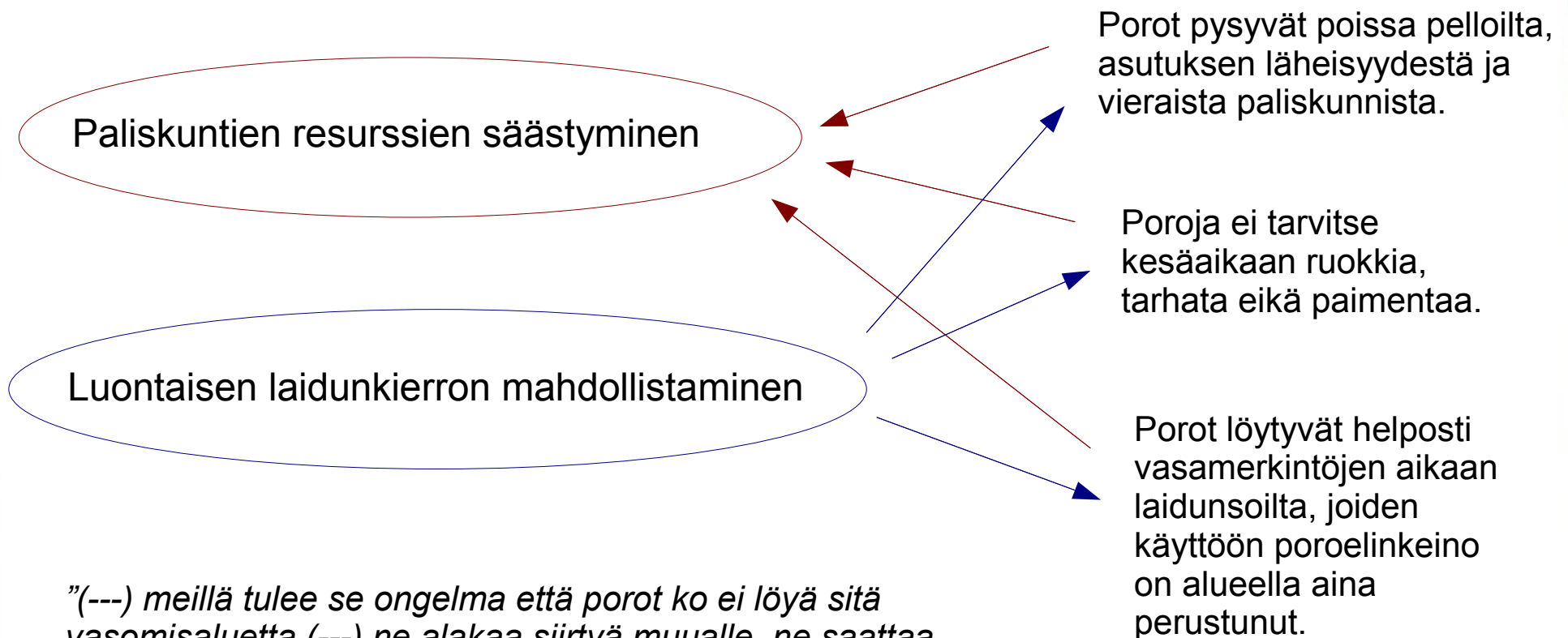
Vassojen teuraspainon kasvattaminen

Hyvä, monipuolinen ja
riittävä ravinto

Suojaa räkältä eli hyönteisiltä

*"Vassojen keskipaino on huonompi täällä
[pohjoispuolella] kesäalueella asuneilla vassoilla
mitä eteläpuolella (---) tahtoo kilon tai kahen heitto
olla ja ihan jokavuositainen homma"
(poronhoitaja, Pudasjärvi)*

Suot paliskuntien resurssien säästäjänä ja porojen luontaisen laidunkierron mahdollistajana

"(---) meillä tulee se ongelma että porot ko ei löyvä sitä vasomisaluetta (---) ne alakaa siirtyä muualle, ne saattaa siirtyä kesällä jo ihmisten vastukseksi peltoalueelle (---) se teetättää työtä valtavasti enemmän" (poronhoitaja, Kollaja)

Soiden kulttuurinen merkitys poronhoidolle

**Suot on
opittu tuntemaan**

Suoekosysteemi on opittu tuntemaan

"tosiaan tuntee melekeenpä joka mutkan ja tietää mihin mennee, ei sinne tartte mitään kreppipapereita panna merkiks että osaa poisa" (poronhoitaja, Oijärvi)

Mieluinen suoympäristö muodostuu suosta, jolla käydään usein ja ympäri vuoden, ja joka liittyy yleensä poronhoitoon:

"se on semmonen ettei mee tietä mistään (---) varmaan joku neljä kilometriä pitää kävellä tieltä vetelää suota, pitkospuut on laitettu sinne suolle että pääsee, se on niin märkä se Värkkisuolahti että" (poronhoitaja, Kiiminki)

Kuva Urho Kekkosen kansallispuistosta.

Soiden kulttuurinen merkitys poronhoidolle

**Perinteisten
tuotteiden keruu**

A Venn diagram with two overlapping ovals. The left oval is green and contains the text 'Perinteisten tuotteiden keruu'. The right oval is yellow and contains the text 'Suot on opittu tuntemaan'. The two ovals overlap in the center.

**Suot on
opittu tuntemaan**

Perinteisten tuotteiden keruu

Paliskunta	Hillastus	Karpalon poiminta	Marjojen myynti	Hirven- metsästys	Linnus- tus	Karhun- metsästys	Kalas- tus
Kiiminki (4 haast.)	4	2	1	2	1	-	-
Kollaja (5 haast.)	4	2	3	4	5	-	-
Pudasjärvi (4 haast.)	3	-	1	2	3	1	-
Oijärvi (4 haast.)	4	2	-	3	2	1	1

Soiden kulttuurinen merkitys poronhoidolle

**Perinteisten
tuotteiden keruu**

- hillastus
- metsästys

**Suot on
opittu tuntemaan**

**Esteettisiä ja
sosiaalisia
elämyksiä**

Suot tarjoavat poronhoitajille esteettisiä ja sosiaalisia elämyksiä

Soiden kauneuden kuvailut kertovat soiden tarjoamasta esteettisestä mielihyvästä:

(---) jos mennään tähän aikaan suolle niin sehän on hiljasta ja lumista ja komiaa mutta sanotaan kevväällä ko rupiaapi tuluvat nouseen ja veet aukeaan niin suohan on niin täynnä elämää ko saattaa olla ja kesällä samalla lailla (---) ja syksyllä ruskan aikaan niin suohan on semmosena näkymänä varmasti kestää verrata mihin hyvänsä (---). (poronhoitaja, Kollaja)

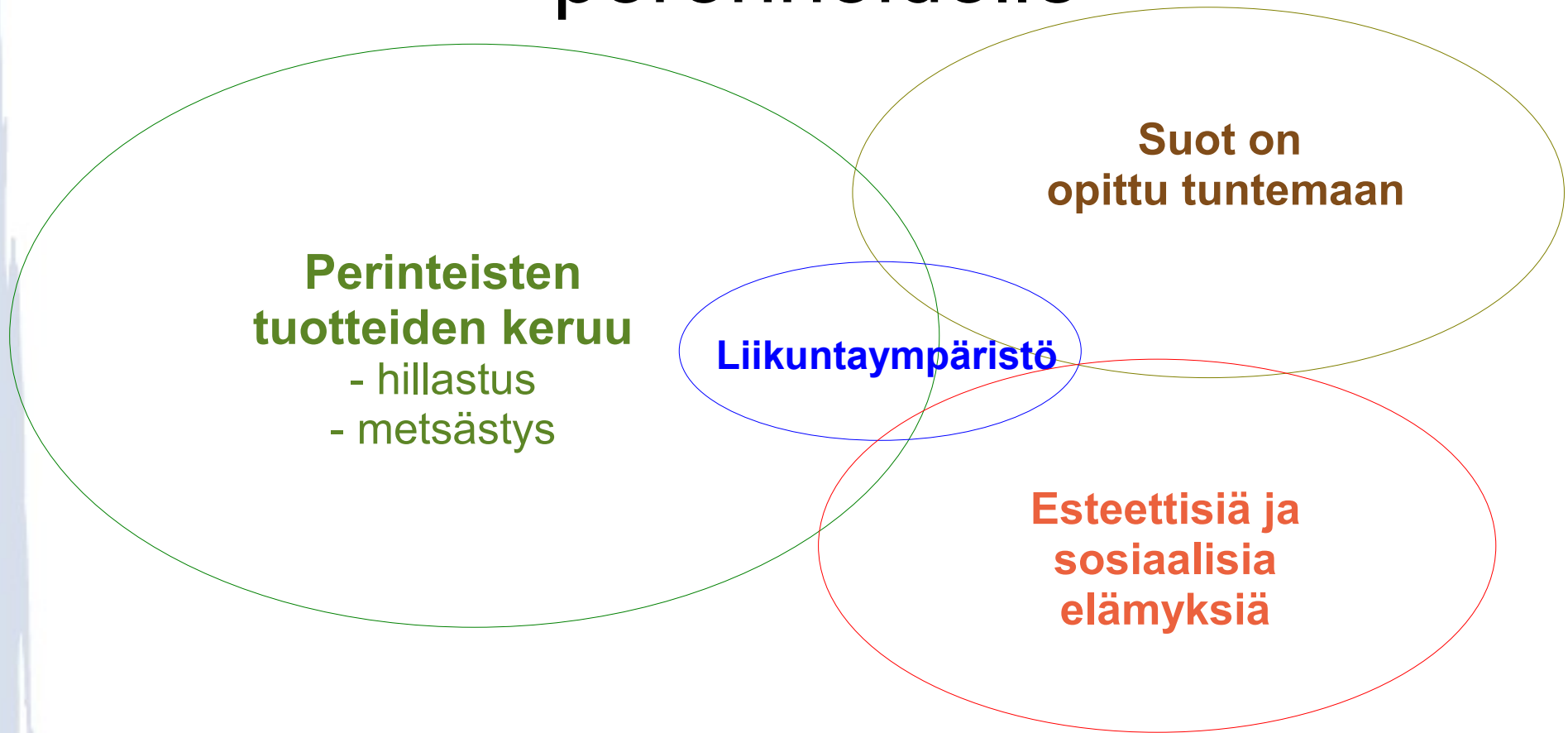
Töiden lomassa suot tarjoavat mieluisia taukopaikkoja:

”(---) ajellaan isolle suolle niin johonki nuotion tekasee ja makkarat paistaa pikkusen lämmin keli vielä, sehän on mahtava ilimasto (---). (poronhoitaja, Kiiminki)

Kuva Kollajan paliskunnasta.

Soiden kulttuurinen merkitys poronhoidolle

Suot tarjoavat liikuntaympäristön

Suo näyttäytyy poronhoitajille arkisena toimintaympäristönä, ei virkistäytymisympäristönä:

"ei tartte lähtiä keppikävelylle!"

"(---) sitä kierretään soita päivittäin (---) ei sitä enää viihtä lähtee tyhyjää käveleen"
(poronhoitajat, Kollaja)

"ei kyllä tuolla saa virkistäytyä uolla ulukokaistalla ihan tarpeeks" (poronhoitaja, Pudasjärvi)

Osa haastateltavista liikkuu soilla kuitenkin myös poronhoitoon ja perinteisten tuotteiden keruuseen liittymättömistä syistä. Soilla liikkumista vähäteltiin:

"kyllä se vähä on se suolla liikkuminen sitte niinkö muuten, no kalastusta jonku verran josaki käyn virvelöimässä jollaki suon rämmeellä (---) tulee tietenki joskus liikuttua, hyvin vähästä." (poronhoitaja, Oijärvi)

Kuva Kollajan paliskunnasta.

Pähkinänsuoressa...

- Tutkimusalueen poronhoito perustuu soiden monipuoliseen käyttöön.

- Soilla liikkuminen poronhoitotöiden ulkopuolellakin on lähinnä verenperintönä saatu ja poronhoitokulttuuriin kuuluva piirre.

- Soiden ja poronhoitajien välinen suhde on kiinteä ja se näyttäytyy poronhoitajille arkisena ja toimeentulon saannin kannalta välttämättömänä suhteena.

- Tutkimusalueen poronhoito ja suo-ekosysteemi ovat dynaamisessa muutostilassa.

Kuva Kollajan paliskunnasta: poroja lisäruokitaan porotilan läheisyydessä sijaitseville pelto- ja metsäalueille.

Kiitos!

Kuvat Kollajan paliskunnasta.

